

JUHÁSZ KRISZTINA PhD*

A MAGYAR VÁLLALATOK TERJESZKEDÉSE A VOLT JUGOSZLÁV ÁLLAMOKBAN

THE EXPANSION OF HUNGARIAN FIRMS IN THE EX-YUGOSLAVIAN COUNTRIES

ABSTRACT

After 2000 Hungary is playing an active role in the process of international direct investments. During the last years, Hungarian firms has began investing abroad, and became regional multinational companies (such as OTP and MOL). The FDI outward stock of Hungary reaches more than 11 milliard Euros, what means that Hungary is the second largest investor of the region. At least half of that investments are „virtual indirect OFDI”. The primary host region of Hungarian investments is the Central and Eastern Europe, mainly the surrounding countries. In the ex-Yugoslavian countries, Hungarian investors play a relative important role: in Montenegro Hungary is the first, in Macedonia the 3rd and in Croatia the 4th biggest investor. The main reason of the Hungarian expansion is to gain access to new markets and to use some firm-specific advantages, mainly the know how, the experiences in the privatisation and the connection capital of the management. For the small companies, the high share of Hungarian nationalities in some regions is an important factor for cross-boarder investments. The use of the country-specific advantages of the host countries (such as cost factors) can lead to a higher competitiveness of the home country as well.

Bevezetés

Magyarország főként az ezredfordulót követően egyre aktívabb szerepet játszik a nemzetközi tőke-áramlásokban.¹ Míg korábban elsődlegesen a nemzetközi vállalatok terjeszkedésének fogadóországaként kapcsolódott e folyamatokhoz, addig az utóbbi évtizedben egyre több magyar vállalat kezd külföldön, leginkább Kelet-Közép-Európában, terjeszkedni. A 11 milliárd Eurót meghaladó tőke-állományunk főként a hazai gazdaság méreteihez képest kiemelkedő. Az előadás ezt a folyamatot vizsgálja: kitér a magyar tőke kivitel szektorális jellemzőin túl a magyar vállalati terjeszkedés regionális kérdéseire is. Mivel e terjeszkedés fontos célterületét jelentik a balkáni országok, így az előadás nagy hangsúlyt fektet a magyar vállalatok relatív szerepének, a terjeszkedésre ható tényezők és a jövőbeli befektetési lehetőségeinek elemzésére a régió egyes országaiban. Megállapítható, hogy a magyar cégek balkáni terjeszkedésében a piaci-, költség-, kormányzati és a versenytársak terjeszkedésével kapcsolatos tényezők egyaránt szerepet játszanak.

A magyar tőke kivitel általános jellemzői és meghatározó tényezői

Hazánk a nemzetközi működőtőke-befektetések folyamatához érdemben a '90-es évek elejétől kapcsolódik, az ezredfordulóig elsősorban a befektetések fogadóországaként. (A külföldi tőkebevonásra alapuló gazdasági modellel, ill. ennek hatásaival számtalan kutatás

* Főiskolai docens, Harsányi János Főiskola, Budapest.

foglalkozik, nemcsak hazánkban.) Az ezredfordulót követően azonban Magyarország a terjeszkedő vállalatok *anyaországaként* is egyre aktívabb szerepet játszik. 2008-ra a magyar vállalatok külföldi befektetései értéke meghaladta a 14 milliárd USD-t, ami 2005-höz képest több mint kétszeres, 2000-hez képest pedig tízszeres értéket jelent. Ennél nagyobb külföldi működőtőke-állománnyal Kelet-Közép-Európában (Oroszországot nem számítva) csak a lengyel cégek rendelkeznek (21,8 milliárd USD). (UNCTAD 2009). Más megfogalmazásban: a magyar cégek külföldi tőkeállománya a hazánkba érkező befektetésekhez viszonyítva egyre jelentősebb arányt képvisel (2008-ban a magyar cégek által külföldön befektetett tőke-állomány már elérte a külföldi cégek magyarországi tőkeállományának a 23%-át). A 2009-es tőkeáramlási értékek alapján hazánk első ízben vált nettó tőkeexportáló országgá. (MNB adatok alapján). Érdemes megjegyezni, hogy a hazai (MNB) és a nemzetközi (UNCTAD WIR 2010) statisztikák 2009-re vonatkozóan egymástól nagymértékben eltérő értékeket közölnek a hazai cégek külföldi tőke-állományáról: Míg az MNB 16,1 milliárd Euróra teszi hazánk külföldi tőke-állományát (speciális célú vállalatokkal együtt 2008 az utolsó év, amire állománytípusú adatot közöl az MNB: ennek értéke 127,9 Milliárd Euró), addig az UNCTAD World Investment Report c. kiadványa alapján hazánk külföldi működőtőke-állománya 2008-ban 14,2 milliárd USD-t, míg 2009-ben már 174,9 milliárd USD-t (!) tett ki. Ez utóbbi érték nemcsak az előző évhez képest, hanem az MNB adataihoz képest is nagyon soknak tűnik, vélhetően az SCV-kkel együtt számított értéket takarja. Kutatásaimban a magyar tőkekivitel nemzetközi szintű összehasonlításához az UNCTAD adatait, míg a magyar befektetések szektorális és területi jellemzőinek vázolásához az MNB által közölt, speciális célú vállalkozások nélkül számított „Közvetlen tőkebefektetések” statisztikát használtam.

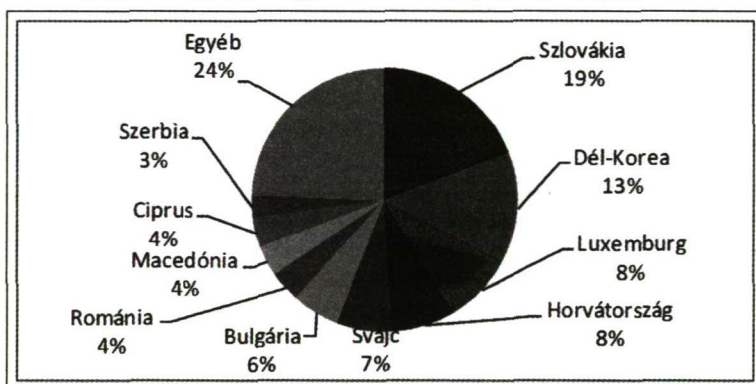
A magyar tőkekivitel komponensek szerinti összetételét megvizsgálva megállítható, hogy a beruházásaink döntő részét továbbra is a részesedésszerzés teszi ki (2005–2009 között beruházásokat vizsgálva 82%), a profit újrabefektetése, ill. az egyéb tőkemozgások aránya ettől jóval elmarad (11%, ill. 7%).

Becslések szerint (ITDH) mintegy 7–8 ezerre tehető azon magyar vállalatok száma, melyek határainkon túl tőkebefektetéssel jelen vannak. A fent említett tőkeállomány koncentrációja csökkenő mértékű ugyan, de még továbbra is jelentős: 2008 végén a részvény-állomány mintegy 70%-át a MOL, az OTP, a Richter, a Magyar Telekom és a Dunapack beruházásai tették ki. Jellemző továbbá, hogy egy-egy évben néhány ügylet teszi ki a kiáramlás túlnyomó részét (pl. 2000 – MOL-Slovnaft: az éves kiáramlás $\frac{3}{4}$ -ét; 2001-ben a Matáv – Maktel tranzakció szintén a $\frac{3}{4}$ -ét; 2006-ban pedig az OTP bankvásárlásai Szerbia, Oroszország, Ukrajna, Montenegró területén az éves kiáramlás több mint felét). (Sass M. 2010). Hazánk összesített külföldi működőtőke-állományának 55%-a a szolgáltató szektorban, míg 35%-a feldolgozóiparban került befektetésre (SCV-k nélkül). A gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatások (pl.: vagyongazdálkodás) valamint a pénzügyi tevékenységhez kötődő beruházások játszanak vezető szerepet (3, ill. 2,6 milliárd Eurós befektetett állománnyal), a feldolgozóiparon belül pedig a kőolaj-feldolgozás (2 milliárd Euró) valamint a villamos gép- és műszergyártás (1,7 milliárd Euró) a két meghatározó tevékenység. (Adatok forrása MNB)

A magyar vállalatok befektetései $\frac{3}{4}$ -e európai országokba irányul, ezen belül is kiemelkedő a szomszédos országokban a magyar cégek 2008-ig több mint 4,6 milliárd Eurót fektettek be! Legfontosabb célország az összesített tőkeállomány alapján Szlovákia, ahol a befektetett tőke meghaladja a 2,3 milliárd Eurót. Országszinten vizsgálva a magyar tőkeállomány nagyságát, második helyen Dél-Korea áll. Figyelembe véve a két ország közötti földrajzi és kulturális távolságot, ez igencsak meglepő tény. Az ITDH közlése szerint „Magyar cégek koreai tőkebefektetéseire nincs példa ... Magyar részről elsősorban a koreai tőke magyarországi jelenlétének erősítésében vagyunk érdekeltek.” (<http://orszaginfo>).

itdhungary.com/?p=tarsadalmi_gazdasagi_helyzet&c=kr#bilateralis) Mindezek alapján úgy vélem, hogy az 1,6 milliárd Eurós magyar befektetések háttérében a hazánkban jelenlévő koreai cégek tőke-visszautalása állhat. (Erre utal az a tény is, hogy a gazdasági válság éveiben, 2008-ban és 2009-ben a Koreába irányuló magyar tőke kivitel szinte egészét az újrabefektetett jövedelem tette ki.) A legfontosabb célországok körét tekintve (1. ábra) látható, hogy a vélhetően pénzügyi okokból megvalósuló beruházásokat (Luxemburg, Svájc, Ciprus) kivéve a magyar tőkebefektetéseknek kiemelt célterületét jelenti a kelet-közép-európai régió, ahol a magyar tőkeállománynak mintegy fele koncentrálódik. (A volt Jugoszláv országok szerepével a továbbiakban részletesebben foglalkozom.)

1. ábra. A külföldi magyar tőkeállomány területi megoszlása

Forrás: MNB adatai alapján

A tőkebefektetési tendenciák ismeretében természetesen felmerül a kérdés, hogy vajon-e mögött a viszonylag jelentős magyar vállalati terjeszkedés mögött ténylegesen magyar tőke áll („valós FDI”), vagy inkább a hazánkban megtelepedett külföldi vállalatok Magyarországon keresztül történő tőkeberuházásai állnak („közvetett FDI”). A terjeszkedő vállalatok mérete, ill. a tulajdonosi kör összetétele alapján a külföldön terjeszkedő „magyar” vállalatok 4 csoportba oszthatók (Sass M. 2010 alapján):

1. A magyar tőke-állománynak maximum 15%-át adják a Magyarországon működő leányvállalatok külföldi beruházásai. E vállalatcsoportra jellemző tehát, hogy külföldi tulajdonban vannak, általában nagy méretűek, beruházásaik fő motívuma a piackeresés. („közvetett OFDI”)
2. A magyar tőke kivitelben domináns szerep jut (legalább 50%-ra tehető) azoknak a beruházásoknak, melyet nagy méretű, szórt tulajdonosi szerkezettel jellemezhető vállalatok fektetnek be határainkon túl. („Virtuális közvetett OFDI”). E vállalatok (pl.: MOL, OTP) irányításában a magyar menedzsmentnek meghatározó szerep jut, számukra a külföldi terjeszkedés egyrészt egyben a pozíció megerősítésének egyik eszközét is jelenti, másrészt pedig tapasztalatuk, tudásuk, kapcsolatrendszerük lehetőségét is teremt egy sikeres nemzetközi terjeszkedés lebonyolításához. Beruházásuk fő célja elsődlegesen a piackeresés.
3. A nagy- és közepes magyar (esetleg külföldi) tulajdonban lévő cégek beruházásaiban a relokációs szempont gyakran megjelenő momentum. Beruházásaikkal a szomszédos, ill. közeli országokban jelennek meg, elsődlegesen a feldolgozóiparban.
4. A kisméretű innovatív vagy határközeleli magyar vállalatok beruházásai egyre növekvő (10–15% körüli) arányt képviselnek.

A vállalatok külföldre lépésével (a cikkben mindvégig a külföldre lépésnek a tőkebefektetésen alapuló formáját vizsgálom!), a vállalati nemzetköziesedés folyamatával számtalan hazai és külföldi kutató foglalkozik. Közülük is kiemelkedik Dunning eklektikus elmélete (OLI-pradigma), melyet a magyar vállalatokra vonatkoztatva kirajzolható a vállalatok terjeszkedését meghatározó legfontosabb tényezők köre.

1. táblázat. A magyar vállalati terjeszkedést befolyásoló tényezők

Terjeszkedés célja	A terjeszkedést befolyásoló hazai (magyar) tényezők	A célszám előnyei
<i>Piaci</i>	Kicsi felvevőpiac	Növekvő értékesítési lehetőségek
<i>Erfőforrásokkal összefüggő</i>	Vállalatvezetők személyes ambíciói és tapasztalatai	<ul style="list-style-type: none"> • Alacsony költségű termelési tényezők (pl. munkaerő) • Egyéb költségtényezők (pl.: adószint, beruházási kedvezmények)
<i>Hatékonyagságnövelő</i>	Ügyfelek elvárásai (magyar és külföldi TNC-k)	Méretgazdaságosság
<i>Stratégiai</i>	Több lábon állás	Innovatív egyének, cégek, klaszterek

Forrás: Dunning, Czakó-Reszegi alapján saját szerkesztés

Megítélésem szerint a fent vázolt tényezők közül kiemelendő, mint hazai „pull faktor” a 10 millió fős magyar piac kis mérete, amely egy ponton túl szűknek bizonyul és ezáltal szinte szükségszerűvé teszi a külföldre lépést. E tényezővel részben összefüggésben áll a versenytársak, ill. az ügyfelek fokozódó külföldi aktivitása, mely ugyancsak ösztönzi további cégeknél is a külföldre lépést. A hazai cégek vállalatspecifikus előnyei közül általában érvényes a vállalatvezetői ambícióknak, ill. a tudásnak és kapcsolatoknak a fontossága, mely a nemzetközi terjeszkedés sikerét alapvetően meghatározhatja. (E tényezők szerepét a volt jugoszláv országok piacain a következő fejezet részletesen tárgyalja.)

Külföldön aktív magyar vállalatvezetők tapasztalatai alapján a nemzetközi terjeszkedés kulcstényezői az alábbiak (A Magyar Multik – Figyelő Konferenciák, 2010. január 21.):

- A tulajdonosnak, ill. a vállalatvezetőnek a felkészültsége, szakmai tapasztalata, kapcsolati tőkéje.
- A vállalati tudás és stratégia, mely kellően megalapozott, reálisan felméri az adottságokat és lehetőségeket; illetve képes kialakítani a nemzetközi terjeszkedésben átalakuló új működési modellt, üzleti tervezést.
- Megfelelő piacutatás, mely képes a releváns információk megszerzésére és stratégiai felhasználására.
- A humán erőforrás kérdések közül kiemelkedő a megfelelően felkészült, alkalmas külföldi vezető megtalálása és megtartása.
- Tőkeerő: egy-egy külföldi képviselő megnyitása min. 80–120 millió Ft-ot igényel éves szinten.

Ezekkel összefüggésben a terjeszkedés leggyakoribb buktatói pedig az alábbiak:

- Az esetek többségében (mintegy 80%-ában) emberi erőforrás-kudarcként értékelhető a sikertelen külföldi szereplés, melynek oka, hogy a nemzetköziesedéssel szükségszerűen együtt járó gondolkodásmód-váltásra nem képes a vállalat, továbbá a HQ-ban megalkotott stratégia átadása nem sikeres a leányvállalat felé.
- Túlzott jogi, illetve kulturális különbségek megléte, melyeket vagy nem megfelelően tár fel a vállalat, vagy nem képes ezeket érdemben kezelni.

A magyar vállalatok külpiacra lépését meghatározó tényezők széleskörű feltárása további, átfogó kutatást igényel. E kutatásoknak célszerű figyelembe venni a terjeszkedő vállalat méretén, tevékenységén túlmenően egyéb, a tőkebefektetéseket meghatározó lokalizációs és vállalatspecifikus szempontokat is (a teljesség igénye nélkül néhány szempontot említve: kormányzati tényezők, költségtényezők, menedzsment tudása stb...).

A magyar vállalatok terjeszkedése a volt jugoszláv államokban

A magyar vállalatok terjeszkedése a volt jugoszláv államok² területén az ezredfordulót követően indult, majd 2003–2004-től dinamikusan nő. A térségben elsődleges célterülete a magyar vállalatoknak Horvátország, ahol a befektetett tőkeállomány megközelíti az 1 milliárd Eurót, kiemelkednek a kereskedelmi, idegenforgalmi és szolgáltatási ágazatok beruházásai, valamint megemlítendőek még a magyar állampolgárok elsődlegesen tengerparti ingatlanvásárlásai. Az országban jelenlévő legnagyobb magyar beruházók a MOL, az OTP Bank, a Dunapack, a Fornetti valamint a Zalakerámia (www.itdh.hu). A Horvát Nemzeti Bank 2009-re vonatkozó statisztikája alapján a magyar tőkeállomány értéke meghaladja a 2,4 milliárd eurót, amivel Magyarország a 4. legnagyobb külföldi befektetője az országnak.

Macedóniában a magyar tőke-állomány meghaladja a 380 millió Eurót (az MNB adatai alapján a 460 millió Eurót), mely értékkel hazánk Hollandiát és Szlovéniát követően az ország 3. legnagyobb külföldi beruházója (<http://www.nbrm.mk/default-en.asp?ItemID=9F1AE9DBC057374D8F2CD8BFEE4C7376>). A Magyar Telekom beruházásai az ITDH közlése alapján megközelítik a 400 millió eurót. E nagybefektető mellett kis- és középvállalkozások befektetései jellemzőek, melyek értéke néhány százezer és másfél millió Euró közötti értékre tehető (pl.: Fornetti, Masterplast) (http://orszaginfo.itdhungary.com/?p=tarsadalmi_gazdasagi_helyzet&c=mk#bilateralis).

Szerbiában a magyar cégek összesített befektetései meghaladják a 367 millió Eurót, ami a Szerbiába érkező befektetéseknek mintegy 20%-át teszi ki, s ezzel hazánk az ország 10. legnagyobb külföldi beruházója. Az országban a nagybefektetők (OTP Bank, MOL, Betonút Zrt., Masterplast Group, Fornetti) mellett az ITDH becslései szerint mintegy négyszáz szerb-magyar vegyesvállalat működik.

Montenegró területén a magyar vállalatok több mint 157 millió Eurót fektettek be (ez az országba irányuló külföldi befektetéseknek közel 20%-át teszi ki), mellyel hazánk az ország legnagyobb külföldi beruházója. Montenegró legnagyobb bankja, a CKB Montenegró, az OTP Bank tulajdonában van, a Magyar Telekom a Crnogorski Telecomban érdekelt, a tengerparti turizmusban pedig a Hunguest Hotels jelent meg Herceg Noviban egy szálloda megvásárlásával. Magyar közepes vállalkozások képviselői szintén megtalálhatók az országban.

A Bosznia-Hercegovina területén működő magyar tőkebefektetésekről az MNB nem közöl adatokat. Az ITDH becslése szerint a Bosznia-Hercegovinában működő 62 magyar vállalat beruházásainak értéke mintegy 62,5 millió Euróra tehető (bosznia-hercegovinai statisztika szerint azonban csak 12 millió Euró a magyar tőke-állomány). Jelentősebb beruházással a MOL, a Transelektro, a MAL Zrt és Zenon Kft rendelkezik.

A nemzetközi vállalati működést vizsgáló szakirodalomban elfogadott csoportosítás szerint a vállalatok külföldi terjeszkedésének mozgatórugói négy tényező köré csoportosíthatóvá elemezhetők, ú.m.: Kormányzati és szabályozási tényezők; Piaci tényezők; Költségtényezők; valamint a Versenyhátrányok lépéséhez kapcsolódó tényezők. (Porter és Yip alapján Czakó–Reszegi 2010). A továbbiakban a magyar vállalatok terjeszkedését a volt jugoszláv államokban befolyásoló tényezőket e csoportosításban értékelem.

1. A kormányzati tényezők számtalan intézkedés, rendelkezés formájában nyilvánulhatnak meg, melyek elősegítik az adott ország tőkefogadását. A befektetést ösztönző gazdaságpolitika a vizsgált országcsoportban, ahol a nemzetközi vállalatok terjeszkedése a kelet-közép-európai vezető országokhoz képest megkésve indult, és a befektetői bizalom megteremtése ill. helyreállítása kulcskérdés, mind a mai napig kiemelkedően fontosak. Ezek közül a legfontosabbak a következők:
 - a) A külföldi tulajdon védelme valamennyi országban törvényileg garantált, 100%-os külföldi tulajdonlás lehetséges. A külföldiekkel szemben érvényes az egyenlő elbánás elve. Valamennyi országnak van a kettős adózás elkerülésére vonatkozó egyezménye hazánkkal.
 - b) A különböző gazdasági reformintézkedések (kedvezményes adókulcsok bevezetése, a társasági adó alacsony szintje, vagy a cégalapítási eljárás egyszerűsítése) ugyancsak a befektetőbarát környezet megteremtésének fontos lépését jelentik.
 - c) Valamennyi ország kínál különféle kedvezményeket, melyek célja a beruházások ösztönzése. Horvátországban pl. A befektetés ösztönzési törvény szerint a nyereségadó a beruházás nagysága és a létrehozott új munkahelyek száma alapján különböző mértékben csökkenthető. Szerbiában pl. a vállalat tevékenységétől függően (szolgáltatás vagy gyártás vagy K+F) lehetséges a beruházásokhoz pénzügyi támogatás szerzése új munkahely teremtése esetén.
 - d) A térség országainak más országokkal kötött szabadkereskedelmi egyezményei (pl. Szerbia–Oroszország között) ugyancsak vonzóak lehetnek, elősegítve a piacszerzési törekvések megvalósulását.
2. Piaci tényezők között a piacszerzés célját elősegítő, ahhoz szorosan kötődő tényezők sorolhatók, úgy mint
 - a) Privatizációs lehetőségek megléte, illetve ezeknek az ismerete a magyar vállalatok számára vissza nem térő lehetőségeket jelent. Horvátországban pl. az állami tulajdon aránya még mindig mintegy 40%-ra tehető, ez több mint 1100 vállalatot jelent. Az országban prioritást élvező ágazatok az ásványvizek kitermelése és palackozása, a fa- és bútortipar, a textil- és konfekcióipar, a vízi sportok, tengeri sporthajó-, csónak és jachtkészítés és az IT-technológia. Bosznia-Hercegovinában az Energia, Közlekedés, Telekommunikáció, Építőipar és a Turizmus élvez prioritást, míg Macedóniában az Energia, Közlekedés, Vízgazdálkodás, Kommunális szolgáltatások, Környezetvédelem, Oktatás és tudomány, Egészségügy, Montenegróban pedig a Mezőgazdaság, Energetikai, ill. a turisztika rejt jelentősebb beruházási lehetőséget a magyar vállalatok számára (Forrás: www.itdh.hu).
 - b) Az országcsoportban dinamikusan javuló gazdasági környezet, valamint a
 - c) Folyamatosan növekvő kereskedelmi és tőkekapcsolatok ugyancsak a piac bővülését serkentő tényezőknek tekinthetők.
3. A költségtényezők a befogadó országnak olyan országspecifikus előnyeinek kihasználását jelenti, melyek a szükséges erőforrások megszerzésére és használatára ösztönöznek, méghozzá az anyaországnál alacsonyabb költségszínvonalon. E költségtényezők köre a munka bérszínvonalától kezdve az adókulcsokig terjed.
4. A versenytársak lépéseire kapcsolódnak azok a vállalati terjeszkedést meghatározó tényezők, melyek a versenytársak lépéseinek, azok nemzetközivé válásához kötődően váltja ki valamely vállalat „válaszreakcióját”. Tekintve a fent vázolt tőkebefektetési tendenciákat megállapítható, hogy a magyar vállalatok relatív pozíciója a volt jugoszláv utódállamokban viszonylag erősnek mondható. Figyelembe kell azonban venni, hogy a nemzetközi befektetési tendenciák alapján a térség iránt egyéb befektető országok, ill. vállalatok is növekvő érdeklődést mutatnak. Az osztrák vagy az

olasz bankok, de a német vagy akár a szlovén vállalatok növekvő aktivitása tapasztalható a térségben. Szintén fontosak a térségben beruházó orosz vállalatok (pl. a kőolajiparban, energetikában).

A jövő várható tendenciái

Az ITDH előrejelzése alapján az elkövetkező években mintegy 2–3 milliárd Eurós éves szintű tőkekivitel várható a magyar cégek részéről. Leginkább az infrastrukturális beruházások (közlekedés, energetika területén), a környezetvédelem, a különböző szolgáltatási tevékenységek (elsősorban a pénzügyi szolgáltatások), valamint a feldolgozóiparon belül mindenekelőtt a vegyipar, biotechnológia, gyógyszeripar említhetők olyan potenciális ágazatoknak, ill. tevékenységeknek, ahol a magyar vállalatok külföldön is hasznosítható versenyelőnyökkel rendelkeznek (www.itd.hu).

A jövőbeli nemzetközi terjeszkedésben kulcsfontosságú tényezőként emelendő ki a piacismeret, melyben a környező országok vonatkozásában a magyar vállalatok már csak történelmi, nyelvi szempontokat figyelembe véve is rendelkezhetnek hasznosítható versenyelőnyvel. Számtalan vállalati esettanulmány azt példázza, hogy a menedzsment elkötelezettsége, kitartása, valamint múltbeli tapasztalata ill. meglévő kapcsolati tőkéje a terjeszkedés sikerét alapvetően befolyásoló tényező. Kulcskérdés továbbá, hogy biztosítható-e és milyen forrásból (főként a kisebb méretű vállalatok esetében) a nemzetközi terjeszkedés tőkeigénye. A magyar vállalatok sikeres külföldi aktivitása, a tőkeexport számtalan távlati előnyt jelent nemcsak a fogadó országok, hanem a magyar gazdaság számára is. A piacok dinamikus növekedési potenciáljának, a célszágok komparatív előnyeinek kihasználása révén hozzájárulhatnak a magyar gazdasági növekedés fokozódásához.

Az innovatív eljárások szélesebb körű felkutatása és gyakorlati alkalmazása hazánk versenyképességének növekedésére lehet pozitív hatással. A határon átnyúló programok megvalósítása pedig hozzájárulhat különböző EU-támogatások sikeres elnyeréséhez.

JEGYZETEK

1. A cikkben a „tőke” kifejezés alatt, amennyiben az külön nincs jelölve, akkor „működőtőkét”, vagyis olyan befektetést értek, ahol a befektető legalább 10%-os részesedést, tartós érdekeltséget szerez egy, a befektetőtől eltérő országban rezidens vállalatban (FDI = Foreign Direct Investment), ezáltal jelentős befolyást képes gyakorolni a vállalat vezetésére. A nemzetközi definíciónak, ill. módszertannak megfelelően az FDI-adatok tartalmazzák a kezdeti tranzakciókat, valamint minden további, az anya- és leányvállalat, valamint a leányvállalatok közötti ügyletet.
2. Az EU-tag Szlovéniát az elemzésekbe nem vettem bele.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Antalóczy K.–Éltető A.: (2002): Magyar vállalati nemzetköziesedése – indítók, hatások és problémák. *Közgazdasági Szemle*, XLIX. Évf. 2002. február (158–172. oldal).
- Czakó E.–Reszegi L. (2010): *Nemzetközi vállalatgazdaságtan*. Alinea Kiadó, Budapest.
- Dunning, J. H. (2002): Determinants of foreign direct investment: Globalization induced changes and the role of FDI policies. In: *World Investment Prospects*, London.
- Dunning, J. H (2000): *A rose by any another name...? FDI theory in retrospect and prospect*. University of Reading and Rutgers University.

- Dunning, J. H. (1996): The geographical sources of the competitiveness of firms: some results of a new survey. In: *Transnational Corporations*, vol. 5. No. 3, 1–29. od.
- ITDH országleírásai (www.ithd.hu).
- Magyar Multik – Figyelő Konferenciák, 2010. január 21-én elhangzott információk.
- Magyar Nemzeti Bank Közvetlen tőkebefektetések, táblázatok Euroban.
- Magyar Nemzeti Bank Közvetlen tőkebefektetések, táblázatok Euroban, Speciális célú vállalatokkal együtt.
- Répásy Bálint (2009) Irány külföld! Befektetési lehetőségek a környező országokban. 2009. június 17-i előadása.
- Sass Magdolna (2010): Magyar multik- határok nélkül. Figyelő Magyar Multik Konferencia, 2010. 01. 21., Budapest.
- World Investment Report 2010. Investing in a low-carbon economy. UNCTAD, New York and Geneva, 2010.